

Л. Д. Буряк,
канд. екон. наук, проф.,

Л. І. Данилова,

канд. екон. наук, доц.,

С. В. Ушеренко,

канд. екон. наук, доц.,

О. В. Мельник,

канд. екон. наук, доц.,

І. М. Свідерська,

канд. екон. наук,

ст. викладач,

Н. П. Сиволапенко,

асистент,

І. А. Вдовиченко,

асистент,

С. В. Павловський,

асистент,

Ю. М. Корнієнко,

аспірант,

кафедра фінансів підприємств,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статье осуществлено прогнозирование финансовых показателей ОАО «Центролит» и на его основе выявлены и обобщены основные проблемы проведения такого прогнозирования в современных экономических условиях. Разработаны предложения по улучшению финансовых показателей исследуемого предприятия.

The article gives the forecast of financial indications of stock company «Tzentrolit» The main problems of conducting of such forecast under present economic condition are identified and generated. The propositions on improvent of financial indicators of the enterprise under the question are designed.

Ключові слова: фінансове планування, прогнозування, фінансові показники.

У сучасних економічних умовах суттєво підвищуються вимоги до рівня розробки планів і прогнозів. Є різні трактування прогнозування як наукове аргументоване передбачення. Так, М. Х. Мескон розглядає прогнозування як метод планування, в котрому передбачення майбутнього спирається на накопичений досвід і практичні передбачення стосовно майбутнього [3, с. 692].

Досвід західних компаній підтверджує необхідність складання чотирьох альтернативних планів і прогнозів:

а) план агресивного зростання компанії (нові ринки, збільшення долі вже існуючих ринків, великі об'єми капіталовкладень);

б) план нормального росту (як правило зростання ринку збуту);

в) план скорочення витрат і спеціалізація (мінімальний обсяг капітальних вкладень);

г) реформування (продаж, ліквідація підрозділу) [2, с. 774].

Слід урахувати, що кожна альтернатива обов'язково пов'язана із конкретним прогнозом потоку грошових коштів.

Фінансове прогнозування є одним з найважливіших складових елементів управління фінансами. Результати таких прогнозів можуть слугувати основою для прийняття правильних управлінських рішень щодо подальшого розвитку підприємства, попередження кризових явищ у його майбутній фінансовій діяльності.

Проблемам прогнозування фінансових показників підприємства присвячені праці М. Білик, І. Бланка, К. Друрі, В. Савчука, В. Хруцького.

Метою статті є виявлення проблемних аспектів здійснення прогнозування фінансових показників підприємства в сучасних економічних умовах та розробка пропозицій щодо покращення фінансового стану досліджуваного підприємства. Стаття написана на матеріалах ВАТ «Центролит» за 2002—2006 рр.

Фінансове прогнозування підприємства — це, по-перше, визначення майбутнього фінансового стану підприємства, по-друге, проектування результатів фінансово-господарської діяльності, по-третє, вибір методів і засобів визначення послідовності дій для досягнення поставлених цілей. Фінансове прогнозування на відміну від фінансового планування представляє собою дослідження і розробку можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі, тобто прогноз ґрунтується не тільки на достовірних даних, але й на визначених припущеннях.

Фінансове прогнозування включає очікувані в майбутньому фінансові показники, які базуються на прогнозах менеджерів про зміни ситуації, і діях, які вони збираються робити. Прогноз фінансової звітності дозволяє оцінити майбутній стан усіх активів і пасивів, а також статей звіту про фінансові результати.

План повинен вміщувати прогнозні форми балансу, звіту про фінансові результати, оскільки ці форми звітності відображають і розкривають фінансові цілі компанії. Ефективність фінансового планування в першу чергу залежить від прогнозування, тобто здатності складати точні і обґрунтовані прогнози. Повна точність не може бу-

ти досягнута. Тим не менш компанія повинна прагнути отримати максимальний результат. Наївна екстраполяція або підгін тенденцій під минулі факти і як результати — дані нічого неварті.

Інтересною доволі є думка Брейлі і Майерса про те, що цифри як такі менеджерами розглядаються як умовний код у спілкуванні один з одним про засторогу. Треба пам'ятати, що майбутнє не обов'язково відтворює минулі події. Складений прогноз — це не визначення і розрахунок точних цифр і орієнтирів, оскільки зробити це в принципі неможливо, а ідентифікація по кожному із важливих напрямків деякого коридору, в межах якого може оцінюватися той чи той показник. Ми пам'ятаємо, що необхідність фінансового планування визначається багатьма причинами, серед яких основними є невизначеність майбутнього фірми, координуюча роль плану, оптимізація економічних наслідків.

Прогнозування результатів діяльності підприємства і його фінансового стану здійснюється з метою:

- оцінки економічних і фінансових перспектив і передбачуваного фінансового стану підприємства на плановий період залежно від основних можливих варіантів його виробничо-збутової діяльності і її фінансування;
- формування на цій основі обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо вибору раціональної стратегії і тактики дій власників підприємства.

Для кожного конкретного підприємства можна сформуванати систему вимог, яким повинно задовольняти дане підприємство, щоб мати задовільний фінансовий стан. Це дуже важливо саме в практичному плані, оскільки без цього і фінансовий аналіз, і фінансове прогнозування, і в цілому управління фінансами підприємства втрачають орієнтири і зміст. При такому підході базовим орієнтиром для фінансового прогнозування є прибутковість підприємства, а саме прибутковість вкладеного власниками капіталу, що цей рівень повинен відповідати рівню чистої прибутковості альтернативних інвестицій. Але такий підхід не враховує інтереси інших груп власників, власників ресурсів, наданих підприємству і його кредиторів. Цій групі байдужий прибуток акціонерів на власний капітал підприємства, вони в першу чергу зацікавлені в його реальній платоспроможності, яка забезпечує повернення наданих ними підприємству фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансами підприємства як у фінансовому прогнозуванні, так і при проведенні фінансового аналізу з необхідністю припускає врахування інтересів усіх груп власників наданих підприємству фінансових ресурсів — як акціонерів, так і кредиторів [5, с. 4].

З урахуванням викладених вище розумінь процес фінансового прогнозування діяльності підприємства зображується у вигляді алгоритмізованої блок-схеми. Процес починається з аналізу сформованого на останню звітну дату фінансового стану підприємства. Другим кроком процесу фінансового прогнозування діяльності підприємства є проектування його бажаного фінансового стану на кінець планового періоду, а саме побудова реалістичного, з урахуванням фактичного фінансового стану підприємства, проекту балансу активів і пасивів на останню звітну дату. Даний проєкт повинен відбивати майбутній фінансовий стан підприємства, що відповідає основним передбачуваним інтересам і очікуванням акціонерів і кредиторів підприємства, тобто власників наданих підприємству ресурсів. Одночасно з проектуванням бажаного фінансового стану підприємства на кінець планового періоду здійснюється прогнозування цього стану шляхом проведення необхідних фінансово-економічних розрахунків. Основою для цих розрахунків є відповідні вихідні дані, що дозволяють скласти прогнози доходів і витрат, надходжень і платежів за плановий період, і на цій основі прогнозний баланс активів і пасивів на кінець цього періоду. Наступним кроком процесу фінансового прогнозування є порівняння прогнозного (розрахункового) фінансового стану підприємства з бажаним станом, включаючи аналіз можливих відхилень, а також за необхідності його коригування. Після цього затверджується фінансовий план підприємства.

Прогнозування фінансових показників підприємства здійснюється за допомогою трьох моделей: складання балансу доходів і витрат, балансу активів і пасивів та балансу надходжень і платежів. Ці моделі дозволяють оцінити результативність діяльності підприємства [4, с. 278]. Тому методологічною основою прогнозування фінансового стану і результатів діяльності підприємства повинні бути вказані три баланси.

Баланс доходів і витрат, що фіксує результати діяльності підприємства за визначений період, баланс активів і пасивів, що створює фінансовий образ підприємства і характеризує структуру його активів і зобов'язань, та баланс надходжень і платежів, що являє рух платіжних коштів між підприємством і його контрагентами і дає певне уявлення про динаміку інкасації дебіторської заборгованості і фінансування всіх операцій підприємства за визначений період, у сукупності формують фінансову модель підприємства. Тому прогнозування фінансового стану підприємства і результатів його діяльності і є процес створення варіантів фінансової моделі підприємства.

Основні показники, що характеризують фінансовий стан досліджуваного підприємства ВАТ «Центроліт» за 2002—2006 рр., наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ВАТ «ЦЕНТРОЛИТ» за 2002—2006 рр.***

Показники	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Показники ліквідності					
Коефіцієнт покриття	0,72	0,44	0,35	0,94	1,12
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,11	0,09	0,09	0,30	0,38
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0006	0,0058	0,0120	0,1377	0,1357
Чистий оборотний капітал	– 3532	– 10371	– 16428	– 804	+ 1328
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт автономії	0,66	0,54	0,41	0,33	0,16
Коефіцієнт фінансування	0,51	0,87	1,45	2,08	5,08
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	– 0,38	– 1,27	– 1,85	– 0,07	– 0,11
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	– 0,11	– 0,42	– 0,85	– 0,05	– 0,13
Показники ділової активності					
Коефіцієнт оборотності активів	0,32	0,18	0,25	0,43	0,39
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,18	1,25	1,37	2,70	5,98
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,57	5,70	6,43	10,38	9,30
Строк погашення кредиторської заборгованості	114,78	292,00	266,42	135,19	61,04
Строк погашення дебіторської заборгованості	29,04	64,04	56,77	35,16	39,25
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	2,55	1,92	2,00	3,19	3,49
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	0,44	0,25	0,33	0,61	0,62
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,47	0,30	0,52	1,16	1,62
Показники рентабельності					
Коефіцієнт рентабельності активів	– 0,18	– 0,17	– 0,11	– 0,03	– 0,13
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	– 0,26	– 0,28	– 0,23	– 0,09	– 0,56
Коефіцієнт рентабельності діяльності	– 0,56	– 0,92	– 0,44	– 0,08	– 0,34
Показники майнового стану					
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,58	0,59	0,59	0,59	0,59

* Розраховано за даними фінансової звітності ВАТ «Центроліт» за 2002—2006 рр.

Найважливішою частиною прогнозного планування є прогноз руху грошових коштів, оскільки цей прогноз дає можливість визначити суму грошей на певну дату. Прогноз руху грошових коштів складається по трьох видах діяльності: операційній, інвестиційній і фінансовій. Дані по надходженню і витрачання грошових коштів формуються на основі підсумкових сум операційних, фінансових та інвестиційних бюджетів (табл. 2).

Таблиця 2

**ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПРОГНОЗУ РУХУ
ГРОШОВИХ КОШТІВ ВАТ «ЦЕНТРОЛИТ» на 2007 р.***

Показники	Сума, тис. грн
Виручка від реалізації продукції	26700,0
Сплата рахунків постачальників	14500,0
Аванси отримані	2700,0
Реалізація основних засобів	100,0
Капітальні вкладення	7500,0
Залишок грошових коштів на поточному рахунку на початок планового періоду	1500,0
Розрахунки з бюджетом по податках	500,0
Виплата заробітної плати	1500,0
Сплата процентів по банківських кредитах	500,0
Короткострокові кредити	3500,0
Повернення кредитів банку	8400,0

* Складено за даними операційних, фінансових та інвестиційних бюджетів ВАТ «Центролит» на 2007 р.

Складемо прогноз руху грошових коштів за видами діяльності в плановому періоді (табл. 3).

Із табл. 3 видно, що по операційній діяльності надходження грошових коштів ВАТ «Центролит» у 2007 р. будуть перевищувати планові платежі на 12400,0 тис. грн, по інвестиційній діяльності навпаки результат буде від'ємним — мінус 7400,0 тис. грн, по фінансовій діяльності результат також від'ємний — мінус 4900,0 тис. грн.

Таблиця 3

ПРОГНОЗ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ВАТ «ЦЕНТРОЛИТ» на 2007 р.

Показники	Сума, тис. грн
Залишок грошових коштів на поточному рахунку на початок планового періоду	1500,0
Операційна діяльність	
<u>Надходження грошових коштів у плановому періоді</u>	
Виручка від реалізації продукції	26700,0
Аванси отримані	2700,0
<i>Всього надходжень</i>	<i>29400,0</i>
<u>Планові платежі</u>	
Сплата рахунків постачальників	14500,0
Виплата заробітної плати	1500,0
Розрахунки з бюджетом по податках	500,0
Сплата процентів по банківських кредитах	500,0
<i>Всього платежів</i>	<i>17000,0</i>
Результат від операційної діяльності (29400,0-17000,0)	+12400,0
Інвестиційна діяльність	
Реалізація основних засобів	100,0
Капітальні вкладення	7500,0
Результат від інвестиційної діяльності (100,0-7500,0)	-7400,0
Фінансова діяльність	
Короткострокові кредити	3500,0
Повернення кредитів банку	8400,0
Результат від фінансової діяльності (3500,0-8400,0)	-4900,0
Загальна зміна грошових коштів (+12400,0-7400,0-4900,0)	+100,0
Залишок грошових коштів на поточному рахунку на кінець планового періоду (1500,0+100,0)	+1600,0

У цілому загальна зміна грошових коштів є позитивною за рахунок операційної діяльності. Залишок грошових коштів в плановому періоді збільшиться на 100,0 тис. грн і складе на кінець 2007 р. 1600 тис. грн.

Складання прогнозу щодо прибутку підприємства починається з визначення планового обсягу реалізації продукції. Визначення планового обсягу реалізації продукції здійснюється маркетинговими підприємства. Відповідно до зміни обсягу реалізації передбачається зміна витрат за рахунок зміни обсягу виробництва, цін на сировину, матеріали, коригування заробітної плати виробничого персоналу та інших витрат. Таким чином розраховується собівартість реалізованої продукції у плановому періоді у відсотках.

Слід зазначити, що на зміну фінансових показників впливає рівень інфляції, співвідношення попиту і пропозиції, кон'юнктура ринку збуту та інші фактори.

Попередньо здійснюється аналіз звіту про фінансові результати підприємства за минулий період. Звітні дані ВАТ «Центроліт» за 2006 р. характеризуються наступними показниками:

1. Дохід (виручка) від реалізації продукції склав 26237 тис. грн.
2. Податок на додану вартість дорівнював 4373 тис. грн. (26237/6).
3. Чистий дохід склав 21864 тис. грн (26237 – 4373).
4. Змінні витрати — 18584 тис. грн, у % до чистого доходу 85 % ($18584/21864 \times 100\%$).
5. Валовий прибуток — 3280 тис. грн (21864-18584), у % до чистого доходу 15 % ($3280/21864 \times 100\%$).
6. Витрати на збут — 440 тис. грн, у % до чистого доходу 2 % ($440/21864 \times 100\%$).
7. Адміністративні витрати — 2840 тис. грн, у % до чистого доходу 13 % ($2840/21864 \times 100\%$).
8. Прибуток до оподаткування — 0 тис. грн (3280 – 440 – 2840).
9. Податок на прибуток — 0 тис. грн.
10. Чистий прибуток 0 тис. грн.

Як показують розрахунки, надто велика сума адміністративних витрат призводить до відсутності прибутку підприємства.

На основі досягнутого рівня фінансових показників у звітному періоді складемо прогноз про доходи ВАТ «Центроліт» у плановому періоді. Прогноз про доходи складається на основі бюджету продажу, собівартості і витрат. За найбільш реалістичними прогнозами маркетингологів підприємства у 2007 р. дохід від реалізації продукції зросте на 1,77 % (табл. 4).

Таким чином, при збільшенні доходу в прогнозному періоді на 1,77 % у ВАТ «Центроліт» з'явиться чистий прибуток у розмірі 500,5 тис. грн.

Таблиця 4

ПРОГНОЗ ДОХОДІВ ВАТ «ЦЕНТРОЛИТ» на 2007 р., тис. грн

Показники	2006 р.	Передбачається в плановому році	2007 р.
1. Дохід (виручка) від реалізації продукції	26237,0	+1,77 %	26700,0
2. Податок на додану вартість	4373,0	(р.1/6)	4450,0
3. Чистий дохід	21864,0	(р.1 – р.2)	22250,0
4. Змінні витрати	18584,0	(р.3*85 %)	18912,5
5. Валовий прибуток	3280,0	(р.3 – р.4)	3337,5
6. Витрати на збут	440,0	(р.3*2 %)	445,0
7. Адміністративні витрати	2840,0	(р.3*10 %)	2225,0
8. Прибуток до оподаткування	0	(р.5 – р.6 – р.7)	667,5
9. Податок на прибуток	0	(р.8*25 %)	167,0
10. Чистий прибуток	0	(р.8 – р.9)	500,5

Складання прогнозу балансового звіту підприємства починається з тих статей балансу, які залишаються без зміни. Потім розглядаються статті балансу, які змінюються під впливом зміни обсягу виробництва. При цьому враховується низка припущень. Зокрема, приймається, що грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси товарно-матеріальних цінностей змінюються пропорційно обсягу продажу. Такі зобов'язання, як кредиторська заборгованість та нараховані зобов'язання, змінюються непропорційно обсягу продажу. Зміна величини нерозподіленого прибутку оцінюється на основі прогнозу доходів підприємства. Різниця між прогнозним обсягом активів і капіталу та заборгованостей підприємства представляє собою обсяг необхідного додаткового фінансування. Ця різниця є величиною балансуємих статей у балансі і може бути покрита за рахунок короткострокових кредитів банків, векселів виданих, емісії облігацій підприємства.

Таблиця 5

ПРОГНОЗНИЙ БАЛАНС ВАТ «ЦЕНТРОЛИТ» на 2007 р., тис. грн

Статті балансу	2006 р.	Передбачаються зміни	2007 р.
АКТИВ			
I р. Необоротні активи			
1. Основні засоби	35821,0	Без змін	
2. Інші необоротні активи	14424,0	—	
Усього за розділом I	50245,0		
II р. Оборотні активи			
1. Виробничі запаси	6212,0	Зміни в розрахунках	
2. Дебіторська заборгованість	2653,0	—	
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	1476,0	—	
4. Інші оборотні активи	1867,0	—	
Усього за розділом II	12208,0		
III р. Витрати майбутніх періодів			
БАЛАНС	62453,0		
ПАСИВ			
I р. Власний капітал			
1. Статутний капітал	1984,0	Без змін	
2. Додатковий капітал	16288,0	—	
3. Резервний капітал	69,0	—	
4. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(8076,0)	Зміни в розрахунках	
Усього за розділом I	10265,0		
II р. Забезпечення наступних витрат і цільове фінансування	46,0		
III р. Довгострокові зобов'язання	41262,0		
IV р. Поточні зобов'язання			
1. Короткострокові кредити банків	0,0	Балансуюча стаття	
2. Кредиторська заборгованість	1995,0	Зміни в розрахунках	
3. Інші поточні зобов'язання	8885,0	Без змін	
Усього за розділом IV	10880,0		
V р. Доходи майбутніх періодів	—		
БАЛАНС	62453,0		

Прогнозування фінансових показників підприємства дозволяє завчасно здійснити заходи щодо залучення грошових коштів у необхідних розмірах для забезпечення процесу виробництва в майбутньому періоді.

Корисним є співставлення прогнозних показників із реальними результатами. Значні розбіжності, на наш погляд, між прогнозом і дійсністю можуть бути сигналом для переробки методики прогнозу. Є вірогідність, що може з'явитись потреба також внести деякі корективи в операційну і фінансову діяльність як реакція на певні невідповідності. Узгодженість прогнозів, використання методів автоматизації і моделювання безумовно складуть підґрунтя для підвищення ефективності прогнозування на підприємствах.

Література

1. Біла О. П. Фінансове планування і прогнозування. — Львів, 2005.
2. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. — М., 1997. — С. 774.
3. Мескон М. Х. Основы менеджмента. — М., 1992.
4. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. — М., 2001. — С. 278.
5. Финансист. — 2007. — № 4—5. — С. 4.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2008 р.

УДК 336.22

Г. Б. Коломієць,
старш. викл. кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В статье рассмотрены возможности воплощения основной задачи Концепции реформирования местных бюджетов — финансовой децентрализации путем укрепления налоговой базы региона посредством применения налогового портфеля, выбор которого должен быть основан на индексе налогообеспособности и контингента региона.

Possibilities of embodiment of basic task of Conception of reformation of local budgets are considered in this article — to financial decentralization by strengthening of tax base of region by means of application of tax brief-case the choice of which is based on index of tax ability and contingent of region.

Ключові слова: децентралізація, планування, бюджетне регулювання, податкові доходи, податковий портфель.

© Г. Б. Коломієць, 2008